

λαγού του ελληνικού κόσμου, ἐν Βασπόρμ, Κυρήνη, Μυρίνη κλπ. (πρβ. Poltier καὶ Reinach. Bull. de Corr. hell. VII σελ. 92 καὶ ἐξ.) Πρὸς τοῦτους εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ ἐξετιμᾶτο μᾶλλον ὁ πλοῦτος τῶν κοσμημάτων καὶ τὸ πολυποικίλον καὶ ζωγραφικὸν τῶν συνθέσεων ἐπὶ τῶν βοιωτικῶν ἀγγείων ἢ ἡ μεγαλύτερα ἀπλότης, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀκριβεία τῶν ἀπεικινῶν.

Ἵπολείπεται νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ταναγραϊκοῦ ἀγγείου, ἧτις δὲν εἶναι μὲν δυνα-

τὸν νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, ἀλλ' ἐν σκεφθῶμεν, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ παρέλαβον τὴν τέχνην παρὰ τῶν Ἀθηναίων (1), ὅτι κατὰ συνέπειαν ὁ ἰδιόζων τοῖς Βοιωτοῖς ρυθμὸς ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναπτυχθῇ πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, δὲν θὰ διστάσωμεν νὰ ὀρίσωμεν ὡς χρόνον τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐν πίν. 7^ο ἐκδομένου ἀγγείου τὸ τέλος τοῦ τεταρτοῦ ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ.

Χρ. Δ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΤΡΙΑ ΛΙΘΙΝΑ ΑΓΑΛΜΑΤΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Ὅρα πίν. 8).

Τὰ ἐν τῷ 8^ῳ πίνακι ἀπεικονιζόμενα τρία λίθινα (1) ἀγαλμάτια ἀνήκουσιν εἰς τὰ τελευταῖα εὐρήματα, τὰ ὅποια ἔφερον εἰς φῶς ἢ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Παρθενῶνος γενομένη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνασκαφῇ ἢ μάλλον ἀνακάθαρσις, τῆς ὁποίας σύντομον περιλήψην ἐδώσαμεν ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης. Καὶ τὰ τρία ταῦτα ἀγαλμάτια, ὡς ἄπλου βλέμμα ἐπὶ τοῦ πίνακος δεκνύει, μαρτυροῦσι χρόνους τέχνης ἰκανῶς ἀρχαίας. Τὸ ἐν τούτων, τὸ μεσαῖον, εἶνε καὶ τὸ καλλίτερον διατηρημένον (2). Τὰ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ μεσαίου ἀπεικονισθέντα ἔχουσι πλειοτέρας κολοβώσεις καὶ ἀποτριβάς, τὰς ὁποίας εὐκόλως παρατηρεῖ τις ἐπὶ τοῦ πίνακος. Ἡ ἀπεικόνισις αὐτῶν παριστᾷ μίαν μόνην ὄψιν, τὴν κατ' ἐνώπιον, ἐνῶ, ἵνα δοθῇ πλήρης καὶ ἀκριβὴς αὐτῶν ἰδέα, εἶδει νὰ ἀπεικονισθῶσι καὶ κατ' ἄλλας ὄψεις, καὶ μάλιστα ἀφοῦ εἶνε ἐπιμέλως ἐξεργασμένα καὶ

ὄλα αὐτῶν τὰ μέρη. Ἄλλ' ἐπειδὴ διὰ πολλοὺς λόγους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ τῶρα τοῦτο, ἡ δὲ ἐπιθυμία ἡμῶν ἦτο νὰ παρᾶσχῶμεν ὅσον τάχιστα τοῖς φιλαρχαίοις ἰδέαν τινὰ αὐτῶν, ἀφοῦ μάλιστα προσηγγεῖλαμεν πρὸ πολλοῦ τὴν μετ' ἀπεικονίσσεως ἐκδοσίν των (2), ἤρξασθήμεν νὰ τὰ ἀπεικονίσσωμεν ἔστω καὶ κατὰ μίαν αὐτῶν ὄψιν, τὴν κατ' ἐνώπιον (3).

Τὸ ἐν μέσῳ ἀπεικονιζόμενον σωτέρον καὶ μετῶν τῶν ἄλλων δύο ἀγαλματίων (ὑψ. 0,83) παριστᾷ μορφὴν γυναικείαν ἐν ποδῆρι γιγῶνι, στενοουμένῳ πρὸς τὰ κάτω καὶ καταλήγοντι εἰς πτυχὰς σχιῶ-

(1) Τοῦτο σὺνθεμῶν γρηῃ ἀποδείξεως, ὡς ἦτον ὁ Ἀθηναῖος Πιόσις, ὁ ἐν Τανάγρα ἐργαζόμενος (πρβ. Revue arch. 27 σελ. 171 καὶ Collignon Catalogue pl. ἀρ. 787 καὶ 802) καὶ αἱ τὸ ὄντ' ἀρθ. 4 περιγραφέντος αὐτοῦ γυναικὸς πρόκεινται τεμμήματα ἐπιγραφ.

(2) Ὅρα Ἀρχ. Ἐφημ. περίοδ. Γ', τεύχ. I σελ. 42 ἀρθ. 20, 21.

(3) Ἡ φωτοτυπία ἐγένετο μετ' ὅλης τῆς δυνατῆς προσοχῆς ἐπὶ τῶν παρ' ἡμῖν καλλιτέρων τεχνιτῶν τοῦ εἰδῶς τούτου, τῶν ἀδελφῶν Ρουμειδῶν, γνωστῶν τοῖς ἀρχαιολόγοις καὶ τοῖς καλλιτέχναις ἐκ τῶν φωτοτυπιῶν τῶν ἐν Ὀλομείᾳ ἐπὶ τῶν Γερμανῶν ἀνακαλυφθέντων ἔργων καὶ ἡμῶς ἐκ τῆς ἀπεκρίσεως ταύτης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνωσιν ἀπαληθῆσι εἰς τὴν ἀναγνώσιν πολλὰ παρατηρήσει. τὰς ὁποίας ἰδίῳι τις ἐκ τῆς θέας τοῦ πρωτοτύπου, μάλιστα δὲ διὰ τὴν διακρίσιν τοῦ προσώπου.

(1) Τὸ βάρβαρον καὶ τῶν τριῶν ἀγαλματίων εἶνε Πάριον.

(2) Ἀποσκορμμένη εἶνε ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀπὸ τοῦ ἀρσένου, τῆς ἀριστερῆς ἄλλοτε οὐ ἀντίμαρ καὶ οἱ ἄραοὶ δάκτυλοι, προσεῖθι δὲ ἰκανὸν μέρος τοῦ πηλοῦ, ὅπερ διὰ τῆς χειρὸς ταύτης κρατεῖται. Πλὴν τούτων ἔχει καὶ μικρὰς τινὰς ἀποτριβὰς ὁ λίθος, μάλιστα δὲ περὶ τῶν μεσῶν.

κοειδεις (Luftenartig) κατά τους πόδας (1)· επί του χιτώνος φέρει επίβλημα ἐν πτυχαις θυμαλαῖς ἀκρῶν τῶ σώματι κατά τὸν ἀρχαῖον τρόπον ἐφαρμοζόμενον καὶ οἰοῖται ἐπιτεκολλημένον, κατεργόμενον δὲ μέχρι τῆς κοιλιακῆς χώρας· ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς διαδόμα πλατῶν. Τῆ ἀριστερῇ χειρὶ κρατεῖ πτηνὸν τι δυσδιάγνωστον, ἅτε ἀποκεκομμένον ἀπὸ τοῦ μέσου (περιτεράν); Ἰγνη χρωμάτων σώζει τὸ ἀγαλμάτιον, ἐρυθροῦ μὲν κατὰ τὴν κόμην, τοῦς ὑποδοδεμένους πόδας καὶ ἐνισαυῶ τῆς ἐσθῆτος, μέλανος δὲ κατὰ τὰς θφῆρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, κυανοῦ δὲ τέλος κατὰ τὰς σχιδαιοειδεις τοῦ χιτώνος πτυχῶς.

Ἡ κόμη, δισεκασμένη κατὰ συνήκην καὶ ἐπιτεθειμένη ὡσερ φενάκη, κατέρχεται ὅπισθεν μακρὰ καὶ πλατεῖα ἐπὶ τῆς ῥάγεις ὡσερ καὶ εἰς ἄλλα ἀρχαῖοι ῥυθμοὶ ἀγάλματα. Τὸ μέτωπον ἔχει ἱκανὴν κυρτότητα, εἶνε γαμηλὸν καὶ κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω. Αἱ θφῆρες εἶνε οὐχὶ μόνον διὰ χρώματος, ὡς ἐρρήθη, ἀλλὰ καὶ πλαστικῶς δεδηλωμένα, σχηματίζουσαι μικρὰν τινα γωνιώδη ἐξοχὴν (γῆσσα ὀφρύων). Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε σύμμετροι, προβεδληρότεροι καὶ ἔχουσι κλίσιν εὐθεταν πρὸς τὴν βίνα· οἱ βολβοὶ αὐτῶν παριστάσι κύρτωσιν ἐπιαισθητήν, αἱ δὲ κόραι ἐδηλοῦντο διὰ χρώματος, οὗ τινος μικρὰ τινα ἴγνη ἐσώθησαν. Τὸ βλέμμα εἶνε ἀόριστον καὶ ἐστερημένον ἐκφράσεως. Ἡ ρίς ἔχει ἐλαφρὰν τινα καμπὴν κατὰ τὴν ρίζαν, τὰ δὲ περὶ τὴν αὐτῆς εἶνε ἱκανῶς δεδηλωμένα καὶ τὸ σφαιρικὸν στρωγγύλον. Τὰ χεῖλη εἶνε ἐπίμεστα καὶ ἔχουσι τὸ τε φίλτρον καὶ τὴν νύμφην ἱκανῶς δεδηλωμένα. Ἡ κλίσις τῆς πρὸς τὸν λαϊκὸν γραμμῆς τῆς σιαγόνας εἶνε σχεδὸν ὀριζόντιος. Τὰ ὦτα εἶναι μεγάλα καὶ τεθειμένα γαμηλά, κλίνουσι δὲ πλαγίως ὀλίγων καὶ ἔχουσι τὸν ἀκουστικὸν πόρον δεδηλωμένον. Αἱ παρειαὶ εἶνε εὐτραφεῖς μάλλον καὶ σαρκώδεις, τὸ δὲ πρόσωπον ὡσεὶ ὀδῆς, ἀλλ' ὅχι καὶ ἄμοιρον ἀποστρωγγυλώσεως τινος. Ἐχεῖ τὴν ἐκφραστικὴν σοβαρὰν πως, καὶ ἐλλείπει ἀπ' αὐτῆς σχεδὸν τὸ τυπικὸν ἐκεῖνο μεϊδιμα, μολὶς ὑπαλινδράνων.

(1) Ὁ γένιον ὅσως διατείνεται ἐν τῷ μέσῳ καθεύτης ὑπὸ πλατείας ταινίας ὁμοίως τῆ τοῦ χιτώνος τῆς Δερσιδιανῆς Ἀθήνας, ἐφ' ἣς παρατηροῦνται ἴγνη χρωμάτων ὡστε οὐδέμια ἀριβόλα ἐπὶ παριστάτω ποτε ἐπ' αὐτῆς γρατῶς τῆς κώμης.

Τὸ δεύτερον τῶν ἀγαλματίων (ὑψ. 0,83), ἐν ἀριστερῇ τοῦ ὄρωτος, τὸ ὁποῖον ἐκτός τῶν ἄλλων κολοβάσεων ἔπαθε πολλὰς βλάβας κατὰ τὸ πρόσωπον (1), ἔχει τὴν κόμην δισεκασμένην ἐπίσης κατὰ συνήκην καὶ περιβεβλημένην ὑπὸ πλατεῶς διαδήματος, λεπτότερον τι ὅμως ἐξερραμένην καὶ κατοισταν εἰς πλοκάμους, ὅστινες καταπίπτουσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀνά τρεῖς ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ τῆς ἐσθῆτος πτύχωσης εἶνε πλουσιωτέρα καὶ χαριέστερον ἐξερρασμένη τῆς τοῦ πρώτου περιγραφέντος ἴγνη ἀγαλματίου. Σώζει δὲ τοσοῦτα καὶ χρώματα ζωηρότητα κατὰ τὴν κόμην καὶ κατ' ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐσθῆτος, ἀποβαίνον διὰ τοῦτο μοραδικόν (2).

Μετὰ γάρτοις δὲ, λεπτότερος καὶ ἐπιμελείας στανίας εἶνε ἐξερρασμένη μάλιστα ἡ ψὰ τοῦ ἐπιβλή-

(1) Τὸ σφαιρικὸν τῆς ρίνας, τὸ ἄνω χελοῦς τὰ κερὶ τὸ φίλτρον μέρη, τοῦ δὲ αὐτοῦ τὰ κερὶ τὴν νύμφην, προετὶ δὲ τῆς κεφαλῆς τὸ πλατῶν τὸν ὄρον βρεγματικῶν ὁσὶν εἶναι ἀποκεκομμένα. Ἀποτρεβῆ δὲ ἔχουσι οἱ ὀφθαλμοὶ, αἱ παρειαὶ καὶ τὸ πηγούνιον (kinn).

(2) Δὴν περιγράφουσι τὰ χρώματα, διὰ τὴν γνωστὴν τοῖς πᾶσι τυγχάνει, ὅτι καὶ ἡ λεπτομερέστερα περιγραφή δὴν ἔχειται νὰ δώσει μανερῶν παρὶ αὐτῶν ἴδιων. Διὰ ἀρραῖα μὲν νὰν τὰ σημειώσωμεν μόνον ἐνταῦθα τὰ κύρια τῶν ἀγαλματίων χρώματα, ἐπιμελεσοῦμεν νὰ ὁμοιοποιήσωμεν ἐν αὐτοῦ χρόνῳ καὶ τόπῳ τὴν ἐγγράμμον αὐτῶ ἀποκρίνωσιν. Τότε θὰ συνελποῦσιν, ὡς ἐλαττοῖν, ἐν ἴδιῳ συγγραμμάτι κατὰ τὰς ἱγγραμμάτωσιν ἀπεικονίσεις, τὰς ὁποίας ἐπιλοπόνθησιν ἂν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἱστῶς Ἑστιαριῆς ἐξισχημένη τοῦ x Gillieron γραφῆς, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἱγγραμμάτια πλαστικὰ ἔργα τῆς Ἀκροπόλεως, ὅσα εἰρήθησαν κατὰ τὴν γινομένην τὴν παραλόθῳ ἐπὶ ἀνασκαφῆν. Τὰ κύρια χρώματα τοῦ ἀγαλματίου διαποικίονται εἰς δύο κατηγορίας, τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει τὰ ἐκ π ο ῦ α α χροῖματα (lockfarben), ἅτινα εἶνε τὸ βαθύ κυανόν (bleu foncé) καὶ τὸ μελαν (noir) ἢ δὲ δυτέμα τὰ δ ε ο σ ο π ο ι α (colorants), ἅτινα εἶνε τὸ πορφυροῦν (pourpre), καὶ τὸ κίτρινον (jaune). Πάντα τὰ χρώματα ταῦτα μετὰ τῶν διαφόρων αὐτῶν ἀποχρωμάτων (nuances) διαποικίλοσιν ἐν ἀρραῖα ἑωμοσίαι καὶ ὄντες ἀλλήνεσ τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην. Ἀλλὰ καὶ τὰ γυνὰ τοῦ ἀγαλματίου μέρη πορφυροῦσιν ἴγνη τὸ ἰνδύωμον, δὴ τὴν ἄκραν μάλιστα τοῦ μαρμαροῦ λείοντα, νὰ ἐκασοῦμεν δὴ ἴσων καὶ ταῦτα ποτε καχρωματισμένα δι' ἑλαφρὰς τινος καὶ ἀμυδρὰς ἀποχρωμασίους. Διὰ τὸ ἀγαλμάτιον κατασκευασμένον ἐν ἐπὶ τοσοῦτος αἰῶνος εἰς βάθος 5,80 Γ. Μ., ἐν ἠθῆλαι βεβασίως διατηρήσθαι οὐδὲμιν σπουδνότητα κατὰ τὰ γυνὰ μέρη, ἐν ἄν ἴτω καὶ κατ' αὐτὰ καχρωματισμένον. Πλὴν τοῦτον τὴν εἶκασον μοσ ταῦτην, δὴ τὰ γυνὰ μέρη ἴσων καχρωματισμένα, ἰσχυροῦσιν εἶτι μάλλον καὶ οἰσθητικῶς λόγῳ, δὴ ὅσοτε ἐθέλωσιν τῶν γυνῶν μερῶν ἀχρωματιστῶν, νὰ προέκταν ἄντιπῶσι πρὸς τὰ ζωρὰ τῆς ἐσθῆτος χρωμάτα καὶ διατάρησιν τῆς ἀρμονίας τοῦ ὅλου χρωματισμοῦ, ὅπερ εἶναι ἀσφιστικὸν πρὸς τὸ λεπτὸν αἰσθημα τοῦ καλοῦ τὸ διακρῶν τοὺς ἀρχαίους. Σηματοῶσιν προετὶ, δὴ καὶ σήμερον πολλοὶ τεχνίται, ὅπως ὀμοιοῦσιν εἰς τὰ ἔργα τῶν γλυκῶν τῆς ἐκφράσεως, καὶ ἄλλοσὶν τὸ κατεῖναι καὶ ἀπότῶν τοῦ μαρμαροῦ χροῖμα διὰ χρωματισμοῦ ἀμυδρῶ καὶ λαθνοῦτος.

ματος (1). Ὁ πῆχυς τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ ἀγαλματίου ἦτο ἐνθετος, ὡς δεικνύει καὶ ἡ ἐπί τῆς εἰκόνος κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ βραχίονος παρατηρούμενη ὀπή. Τῇ ἀριστερᾷ, ὡν ἀποκοκομμένη ὀλίγον ἄνω τοῦ ἀγκῶνος, χεὶρ ἀνεθεῖ τὸν χιτῶνα, ὡς δεικνύουσι αἱ κυρταί, πρὸς τὰ ἄνω στρέφόμεναι πτυχαὶ αὐτοῦ (2). Τὸ μέτωπον ἔχει καὶ ἐνταυθα κυρτότητά τινα, εἶνε ὅμως εὐρύτερον καὶ δὲν ἔχει μεγάλην τὴν κλίσιν πρὸς τὰ ὀπίω. Οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἔχουσι μικροτέρην κυρτότητα καὶ εἶνε μᾶλλον πεπλατυσμένοι (aplaties) ὁ δὲ πρὸς τὴν ῥίνα κανὼς αὐτῶν εἶνε ἰκανῶς δεδηλωμένος. Τὰ ὄψα κοσμούμενα διακοιθεῖσιν ἐνωτίοις μετὰ γεγραμμένων προσωπῶν καὶ κοκκίην χρομίαν ῥοδάκων, κείνται ὑψηλὰ καὶ ἔχουσι τὸν ἀκουστικὸν πόρον ἀδήλωτον. Ἡ ὀπὸ τὸ πηγυρίον (kinni) πρὸς τὸν λαμὸν διήκουσα γραμμὴ δὲν εἶνε ὀριζήντιος, ἀλλὰ κεκλιμένη πρὸς τὰ κάτω. Τὸ ὀλίγον σῆμα τοῦ προσωποῦ ἀποβαίνει ἐνεκα τοῦ ἦττον σαρκώδους καὶ εὐτραφεῖς τῶν παρεπιῶν ὠσειδέστερον¹⁾ τὸ δὲ τυπικὸν τέλος μεδίαιμα εἶνε δεδηλωμένον ἰκανῶς.

Τὸ δὲ τρίτον (ὑψ. 0,223), τὸ ἐν δεξιῇ τοῦ ὀρῶντος ἀγαλματίον, ἔχει τὴν αὐτὴν τῆς κόμης διασκευὴν πρὸς τὸ προηγούμενον, ὡς καὶ τὴν αὐτὴν περίπου πύχωσιν τῆς ἐσθῆτος²⁾ ὑπερτερεῖ ὅμως τοῦτο κατὰ τὸ λεπτόν, τὸ ἀπλοῦς καὶ τὸ εὐθύγραμμον τῶν πτυχῶν. Σῶζει δὲ καὶ τὸ ἀγαλματίον τοῦτο ἰκανῶς τὸ ἐρυθρὸν χρομῆμα περὶ τὴν κόμην, καὶ τὸ ἐρυθρὸν καὶ κυανοῦς κατὰ τὴν ὄψαν τοῦ ἐνδύματος. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσι καὶ ἐνταυθα ὀριζήντιον τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ῥίνα καὶ εἶνε πεπλατυσμένοι κατὰ τοὺς βολβοὺς. Τὰ ὄψα εἶνε θεθειμένα λίαν ὑψηλὰ καὶ ἔχουσι ἀδήλωτον τὸν ἀκουστικὸν πόρον. Τὸ πρόσωπον εἶνε ὠσειδὲς, τὸ δὲ μέτωπον εὐρὺ καὶ ἔχει ποιᾶν τινα κύρτωσιν. Τὸ τυπικὸν μεδίαιμα εἶνε λεπτότερον καὶ χαριέστερον πως ἐνταυθα,

(1) Περιφερεῖς κατὰ τὴν πῆχυον εἰσι δύο κορμὶ γυμνασίου ἀρχαίων ἀγαλμάτων, ἀνακαλυφθέντες νεώστῃ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῆς Ἐλισσοῦς.

(2) Περιοχὴ τῆς τεχνικῆς ἐπίνοιας (motif) τῆς κατὰ τὸν γιγῶνα πυκνῶτατος παρατηρεῖται εἰς ἀρχαϊκῶσαν τινα λιθίνην Ἀρροθῆν τῶν ἐν Λαδῶν μυσείων, ἥτις εἶνε ἀποκοκομμένη ἐν Clario Museo de Sculpture, τόμ. 3 πίν. 319, ἀρθ. 844 = Bouillon Musée des antiquités 15 = Gerhartl Abbild. zu den Gessam. Akad. Abhandl. u. klein. Schriftl. Plv. 30, ἀρθ. 2. Πρῶλ. καὶ πίν. 28, ἀρθ. 4, 5 καὶ 6.

ἐκφεύγον τὸ τραυλὸν ἐκεῖνο καὶ ὅλος τυπικόν, ὅπερ παρατηρεῖται συνήθως εἰς ἄλλα ἀρχαϊκὰ ἔργα κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ τύπου τοῦτου. Πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἔκφρασις δὲν ἐμφαίνεται καὶ ἐνταυθα ὡς περ καὶ εἰς τὰ δύο προηγούμενα.

Συγκρίνοντες τὰ τρία ταῦτα ἀγαλμάτια εὐρίσκομεν διαφορὰς τινὰς μεταξὺ των. Ὁτῶν π. χ. τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πίνακος σωότερον ἀγαλματίον ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς προβεβληκότας καὶ τοὺς βολβοὺς κεκυρτωμένους, τὰ χεῖλη ἐπίεστα, τὰ ὄψα θεθειμένα χαμηλὰ καὶ μὲ τὸν ἀκουστικὸν πόρον δεδηλωμένον, τὸ μέτωπον χαμηλὸν καὶ κυρτὸν καὶ τὰς παρειὰς εὐτραφεῖς μᾶλλον καὶ σαρκώδεις. Τὸ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ ὀρῶντος, τὸ ὅποτον περιεγραψάμεν δευτέρον, ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἦττον προβεβληκότας καὶ τοὺς βολβοὺς πεπλατυσμένους, τὰ χεῖλη ἦττον ἐκπεφρασμένα, τὸ μέτωπον εὐρὺ καὶ ὀλιγωτέραν ἔχον τὴν κύρτωσιν, τὰ ὄψα ὑψηλὰ θεθειμένα καὶ μὲ τὸν ἀκουστικὸν πόρον ἀδήλωτον, τὰς παρειὰς ἦττον σαρκώδεις καὶ εὐτραφεῖς καὶ τὸ τυπικὸν μεδίαιμα ἰκανῶς δεδηλωμένον. Τὸ δὲ τρίτον, τὸ ἐν δεξιᾷ τοῦ ὀρῶντος, ἔχει τὰ αὐτὰ περίπου χαρακτηριστικὰ τοῦ δευτέρου, διαφέρει ὅμως κατὰ τὸ τυπικὸν μεδίαιμα καὶ κατὰ τὴν ἐπιτεχνημένην πανταχοῦ λεπτότητα καὶ χάριν. Ἐκ πρώτης δὲ ὄψεως ἔννοιο τίς ὅτι ὁ τεχνίτης κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν νὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον του λεπτότερον, χαριέστερον, εὐγενέστερον. Ἄπασαι ὅμως αἱ διαφοραὶ αὐταὶ φρονομεν, ὅτι δὲν δεικνύουσι καὶ διαφορὰν χρόνου τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ μᾶλλον προκλύπτουσι ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ χαρακτήρος ἐνὸς ἐκάστου τῶν τεχνιτῶν. Ὁ θεμελιώδης τύπος εἶνε εἰς πάντα κοινός. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ ἐλλείπει παντελῶς ἐκ τῆς ἐκφράσεως τῶν προσώπων³⁾ τὸ βλέμμα εἶνε ἀόριστον ἐν πᾶσι, καὶ οἱ ποιήσαντες αὐτὰ τεχνίται φαίνονται ἀόκη δεσμευμένοι ὑπὸ περιορισμῶν ἐκ συνθήκης καὶ κατὰ παράδοσιν παραδεχόμενοι.

Κατὰ τὰ εἰρημένα, τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγαλμάτια εἶνε ἔργα τῆς ἀρχαιότερας ἀττικῆς ἐργασίας καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν περίπου εποχὴν. Ἄλλὰ ποῖα εἶνε ἡ εποχὴ αὕτη, καὶ ποῦ πρέπει να καταταχθῶσιν, ἵνα λάβωσι τὴν οἰκίαν αὐτῶν ἴσθιν ἐν τῇ

τέχνη; Τοῦτο εἶνε τὸ ζήτημα τὸ ὅποιον θὰ μᾶς ἐπαγγολήσῃ ἐν τοῖς ἐπομένοις. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ κατατάξωμεν τὰ ἔργα ταῦτα ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας των, συγκρίνοντες τα πρὸς ἄλλα παλαιότερα καὶ νεώτερα ἔργα τῆς ἀρχαιότερας ἀττικῆς τέχνης, δυνάμεθα γενικώτερον μόνον νὰ εἰπώμεν, ὅτι παλαιότερα μὲν τῶν ἡμετέρων ἀγαλματίων εἶνε τὰ ἀκόλουθα:

Α'. Νεανικὴ τις κεφαλὴ, εὐρέθεισα ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν τοῖς εἰρηπείοις τοῦ Ἀσκληπείου, ἦν ἐξέδωκεν ὁ Albert Dumont ἐν *Monuments Grecs*, ἀριθ. 7. 1878, πίν. I.

Β'. Κεφαλὴ ἀθλητοῦ, εὐρέθεισα ἐν Ἀθήναις πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ἐργοστασίου τοῦ ἀερίοφωτος, ἦν ἐδημοσίευσεν ὁ O. Rayet ἐν *Monuments Grecs*, ἀριθ. 6. 1877, πίν. I.

Γ'. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἐκδοθεῖσα ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης, πίν. 4 ὑπὸ Δ. Φιλίου.

Δ'. Κεφαλὴ γυναικεία ἐξ Ἐλευσίνος, ἐκδοθεῖσα ἐπίσης ὑπὸ Δ. Φιλίου, ἐθα ἀνωτέρω, πίν. 5.

Ε'. Ἡ ἐν ταῖς περὶ τὸ Δίπυλον ἀνασκαφαῖς εὐρέθεισα ἀνάγλυπτος κεφαλὴ νέου ἀγενοῦ, διασκοροῦντος, ἐκδοθεῖσα πρῶτον ὑπὸ A. Kirchhoff καὶ E. Curtius ἐν ταῖς *Abhandlungen der Kön. Akademie der Wissenschaften zu Berlin* 1873, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Στεφάνου Κουμανούδη ἐν Ἄρχ. Ἐφημ. περιόδ. Β', σελ. 484, πίν. 71 Γ' καὶ ὕπ' ἄλλων κατόπιν.

Νεώτερα δὲ ταῦτα:

Α'. Κεφαλὴ γυναικεία ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, ἦν ἐξέδωκεν ὁ Δ. Φίλιος ἐθα ἀνωτέρω, πίν. 5.

Β'. Γυναικεία μορφή ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπίσης, σωζομένη μέρη τοῦ ὑπὸ τοῦ μαστοῦ τοῦ Ἰωάννου μέρους, ἦν περιεγράψαμεν ἡμεῖς ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης σελ. 44, ἀριθ. 26, καὶ ἦν μέλλομεν, ὡς προσηγγηλαίμεν ἤδη, νὰ ἐκδώσωμεν μετ' εἰκόνας καλῆς.

Καὶ ἐκεῖνα μὲν, τὰ παλαιότερα δηλαδὴ, καθ' ὑπολογισμούς γενομένους (1) ἀνάγονται εἰς τὸ δεύ-

τερον ἡμισυ τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος (μετὰ τὸ 550 δηλ. π. Χ.) ταῦτα δὲ, τὰ νεώτερα δηλαδὴ, ἀνακτᾶ εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος (δηλ. περὶ τὸ 480 π. Χ.). Μεταξὺ τῶν δύο τούτων χρονικῶν ὁρίων, ἦτοι μεταξὺ τοῦ 550 καὶ 480 π. Χ. φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ καταταχθῶσι καὶ τὰ ἡμέτερα τρία ἀγαλμάτια.

Καὶ τὸ μὲν παλαιότερον ἔριον ἐξηγάγομεν ἐκ τῆς ἐργασίας μόνης, τὸ δὲ νεώτερον καὶ ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως: διότι γνωστὸν εἶνε ἤδη ἐξ ὧν ἐδημοσίευσαν ἐν τοῖς δύο προηγουμένοις τεύχεσι τῆς Ἐφημερίδος ταύτης (1), ὅτι τὰ περὶ ὧν ὀλόγως ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμάτια εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ κατωτάτου στρώματος τῆς τεχνικῆς ἐπιχώσεως, τὸ ὅποιον ἐκαλύπτετο ὑπὸ μαρμαρινῆς λατύπης: ἐξ οὗ προκύπτει προδηλότατα, ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα ἐρρίφθησαν ἐκεῖ μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ δευτέρου Παρθενῶνος. Εἶνε λοιπὸν, εἰ μὴ καὶ παλαιότερα ὀλίγον, σύγγραμμα τουλάχιστον τοῦ πρώτου ἡμισεύου τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Ταῦτα γενικώτερον μόνον ἐκρίναμεν καλὸν νὰ σημειώσωμεν περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀγαλματίων. Δὲν ἀγνοοῦμεν ὅμως, ὅτι διὰ νὰ ὀρισθῇ ἀκριβέστερον ἡ ἐποχὴ αὐτῶν καὶ διὰ νὰ καταταχθῶσιν ἐν τῇ οἰκειᾷ θέσει, ἦν πρέπει νὰ λάβωσιν ἐν τῇ ἱστορικῇ τῆς τέχνης ἀνατύξει, πραγματικῶς ἀκριβῆ παραβολὴ πρὸς πάντα τὰ σωζόμενα ἔργα τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς ἐργασίας, ἅπερ δὲν εἶνε οὐτε τοῦ παρόντος χρόνου, ἀλλ' οὐτε πρὸ πάντων τοῦ παρόντος τόπου νὰ πράξωμεν: ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιχειροῦμεν τοῦτο, φρονοῦμεν, ὅτι δὲν ἠθέλαμεν φθάσει εἰς ὀρισμὸν καὶ βέβαιον συμπέρασμα, διότι πολλὰ ὀλίγα σχετικῶς σωζόμενα ἔργα τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς τέχνης, καὶ τούτων τὰ μὲν πλεῖστα κολοῦσι καὶ ἀνεῦ ὀρισμένης χρονολογίας, ἅπαντα δὲ ἀγνώστων τεχνιτῶν. Πᾶν λοιπὸν συμπέρασμα διὰ τὴν διαδοχικὴν πρόδον καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς τέχνης ἠθέλει εἶσθαι τουλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅχι μόνον ἐπισφαλῆς, ἀλλὰ καὶ λίαν τολμηρὸν.

Ἵπολειπεται ἡμῖν ἀκόμη, πρὶν ἢ δώσωμεν πέρασ εἰς τὸ ἄρθρον ἡμῶν τοῦτο, νὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων τί ἐν ἑκαστῶν τῶν ἀγαλματίων παριστά-

(2) Τεύχ. Α'. σελ. 34 καὶ Β'. σελ. 97.

(1) O. Rayet ἐν *Monuments Grecs*, ἀριθ. 6. 1877, σελ. 6. Albert Dumont ἐθα ἀνωτέρω, ἀριθ. 7. 1878, σελ. 3. Περὶ καὶ Ἄρχ. Ἐφημ. περίοδ. Γ' σελ. 94 καὶ 95.

νει. Εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως παρατηρεῖ τις, ὅτι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν εἰκόνας λατρείας (Cultus-Bilder), ἐπομένως, ὅτι τὰ ἀγαλμάτια παριστάνουσι θεότητας. Ἄλλὰ ποίας θεότητας; Περὶ μὲν τῶν δύο μικροτέρων, τῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ μεζῶνος πληρესτέρου ἀγαλμακτίου ἀπεικονισμένων, οὐδὲν γνωρίζομεν νὰ εἰπωμεν, ἅτε οὐδενὸς συμβόλου ἢ ἄλλου τινὸς γνωρίσματος ὑπάρχοντος, ἐρ' οὐ στηριζόμενοι νὰ ἐκφράσωμεν γνώμην· ἐν δὲ τῷ μεζῶνι σωστέρω ἀγαλμακτίῳ δυνάμεθα ἴσως νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν Ἀφροδίτην, ἂν μάλιστα τὸ ἐν τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς χειρὶ πτηρῶν ἦνε, ὡς ὑποθέτομεν, περὶστερά.

Δὲν εἶνε βεβαίως ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσωμεν διὰ μακρῶν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ θεὰ αὕτη ἐλατρεύετο ἐν

Ἀθήναις καὶ ἐτι διὰ τὴν λατρείαν αὐτῆς περιφανεῖς τεχνίται τοῦ ἀττικοῦ ἐργαστηρίου, οἳ οὐ Κάλαιμις ἢ Φειδίας, ἢ Ἀλκαμένης κατεσκεύασαν εἰκόνας παριστώσας τὴν θεὰν ἐνδεδυμένην, κατ' ἐν δηλαδὴ τρόπον παρίστατο ἡ ἀρχαϊκὴ Ἀφροδίτη διὰ τὴν λατρείαν (1).

Ἡ συνήθεια αὕτη τοῦ παριστᾶν τὴν εἰκόνα τῆς θεᾶς ἐνδεδυμένην εἶνε γνωστὸν, ὅτι διατηρήθη ἐκ Ὀρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἐτε ἡ τέχνη εἶχεν ἐξέλθῃ πλέον τῶν περιορισμένων αὐτῆς ὁρίων· οὕτω π. γ. οἱ Κῶοι ἐπροτίμησαν τὴν ἐνδεδυμένην Ἀφροδίτην τοῦ Πραξιτέλους τῆς γυμνῆς αὐτοῦ Κνιδίας (2).

Κ. Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ

ΣΥΜΜΙΚΤΑ.

ΑΡΧΑΙΟΣ ΜΟΥΣΒΑΙΝΟΣ ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΛΑΤΗΡ

Ἄλ(λ)όμενος νίκησεν! Ἐπαίνετος οὐνεκα τοῦδε:
Ἄ.

(1) Ὅτι ἐνδεδυμένην πρέπει νὰ ἕνωσῶμεν αἱ εἰκόνας τῆς Ἀφροδίτης, αἱ ὑπὸ τοῦ Κάλαιμιδος, Φειδίου καὶ Ἀλκαμένους ποιηθεῖσαι πρὸς Gerhard über Venusdiale in Gesammelten Akademischen Abhandlungen u. kleinen Schriften, Band I p. 259 fig. Millin, Galerie mythologique. XLVIII, 176. Plaus. III 15, 11.

(2) Plin. N. H. XXXIV, 4. 5. Pfeil, Zeitschr. Num. K. G. I. s. 340.

Πλατυστροφία

Ἀδελφῶν Ρωμαίδων, Ἀθήνησιν.

ΑΓΑΛΜΑΤΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ